

ΟΜΗΡΟΣ

Ἔτος Ε'.

ΕΝ ΣΜΥΡΝῃ 1877.

Φυλ. Γ'

ΑΙ ΕΠΤΑ ΕΚΚΛΗΣΙΑΙ ΤΗΣ ΑΣΙΑΣ.

Ε. ΕΠΤ.

Η ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑ.

« Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Φιλαδελφείᾳ ἐκκλησίας γράψον, Τάδε λέγει ὁ Ἅγιος, ὁ ἀληθινός, ὁ ἔχων τὴν κλεῖδα τοῦ Δαβὶδ, ὁ ἀνοίγων καὶ οὐδεὶς κλείει, καὶ κλείει καὶ οὐδεὶς ἀνοίγει· οἶδά σου τὰ ἔργα· ἰδοὺ δίδωκα ἐνώπιόν σου θύραν ἀνεῳγμένην, καὶ οὐδεὶς δύναται κλείσαι αὐτήν· ὅτι μικράν ἔχεις δύναμιν, καὶ ἐτήρησάς μου τὸν λόγον, καὶ οὐκ ἠρνήσω τὸ ὄνομά μου. Ἰδοὺ δίδωμι ἐκ τῆς συναγωγῆς τοῦ Σατανᾶ τῶν λεγόντων ἐαυτοὺς Ἰουδαίους εἶναι, καὶ οὐκ εἶναι, ἀλλὰ ψεύδονται· ἰδοὺ ποιήσω αὐτοὺς ἵνα ἤξωσι καὶ προσκοπήσωσιν ἐνώπιον τῶν ποδῶν σου, καὶ γνῶσιν ὅτι ἐγὼ ἠγάπησά σε. Ὅτι ἐτήρησας τὸν λόγον τῆς ὑπομονῆς μου, κάγώ σε τηρήσω ἐκ τῆς ὥρας τοῦ πειρασμοῦ τῆς μελλούσης ἔρχεσθαι ἐπὶ τῆς οἰκουμένης ὅλης, πειράσαι τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς. Ἰδοὺ ἔρχομαι ταχύ· κράτει ὁ ἔχεις, ἵνα μηδεὶς λάβῃ τὸν στέφανόν σου. Ὁ νικῶν, ποιήσω αὐτὸν στέφανον.

(ΟΜΗΡΟΣ ΦΥΛ. Γ.)

ἐν τῷ ναφ τοῦ Θεοῦ μου, καὶ ἔξω οὐ μὴ ἐλθῇ ἔτι, καὶ γράψω ἐπ' αὐτὸν τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ μου, τῆς καινῆς Ἱερουσαλήμ, ἥ καταβαίνει ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ μου, καὶ τὸ ὄνομά μου τὸ καινόν. Ὁ ἔχων οὐς ἀκουσάτω τί τὸ Πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις. »

(Ἀποκάλ. γ'. 7).

Ἡ σειρά τοῦ ὄρους Τρωίου ἐστὶ τὸ κέντρον περὶ ὃ αἱ πλείεσται τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας κείνται δίκην μικροῦ συμπλέγματος. Πέραν πρὸς ἀνατολὰς ἐν τῷ ἄκρῳ τῶν Β—Α. κατωφερειῶν τοῦ ὄρους τούτου, 90 περίπου μίλια μεσογείως ἀπὸ τῶν Σάρδεων, δύο πεδιάδες συγκεντροῦνται, ἡ τοῦ Ἑρμου ἀφ' ἐνὸς καὶ ἡ τοῦ Μαιάνδρου ἀφ' ἐτέρου. Ἡ χώρα αὕτη δεσπόζει πάσης ἄλλης ἐκ τῶν πλησίον· διότι ἡ κεντρικὴ αὐτῆς θέσις προσελκύει πρὸς ἐκεῖνο τὸ μέρος τὸ ἐμπόριον τοῦ ἐσωτερικοῦ, ὅπερ ἀποστέλλεται ἐκεῖ ἵνα μεταβιβάσθῃ πρὸς τὴν παρὰλίαν εἴτε διευθυνόμενον εἰς Σμύρνην εἴτε εἰς Ἐφεσον. Ἐνταῦθα ἐν τῇ ἄκρῃ τῆς ἡφαιστειώδους χώρας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας

Ἄτταλος Β'. ὁ Φιλάδελφος βασιλεὺς τῆς Περγᾶμου ἐθεμελίωσε χάριν ἐμπορικῶν σκοπῶν, τῷ 140 Π. Χ., πόλιν, ἣν περιτειχίσας ὠνόμασεν αὐτὴν, κατὰ τὸν συρμὸν τῶν ἀρχαίων μοναρχῶν, ἐκ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ ὀνόματος, Φιλαδέλφειαν. Ἡ πόλις αὕτη διαφέρει κατὰ τοῦτο τῶν ἄλλων αὐτῆς ἀδελφῶν ἐκκλησιῶν ὅτε μὴ ἔχουσα κύκλον μυθικῆς ἀρχαιότητος περὶ τῆς ἀρχῆς αὐτῆς καὶ διότι παλαιαὶ ἱστορίαι νυμφῶν ἢ ἡρώων λικνισθέντων ἐν τῇ χώρᾳ τῆς δὲν περιέβαλον αὐτὴν μετὰ ἀγιότητος, οὐδὲ ἐξέλεξαν ἐπιτόπιόν τινα δεισιδαιμονίαν πρὸς ἀστυκοῦς αὐτῆς ἐπαίνους· δι' ὃ δὲν ἠδύνατο ν' ἀμιλλᾶται πρὸς τὰς Σάρδεις ἢ τὴν Πέργαμον καυχωμένη περὶ παρελθόντος βασιλικοῦ ἢ αὐτοκρατορικοῦ μεγαλείου. Κτισθεῖσα ἐπὶ τοῦ μικροῦ ποταμοῦ Κογάμου, ὅστις ῥέων διὰ τῆς πεδιάδος ἐνοῦται μετὰ τοῦ Ἑρμου πλησίον τῶν Σάρδεων, καὶ ἐπὶ τῶν μεθορίων τῆς Λυδίας καὶ Φρυγίας, σπουδαιότητα ἐκέκτητο μόνον τὸ σημαντικὸν τῆς ἐμπορίου, καὶ πολιτικῶς προσεκολλήθη ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἐν τῇ δικαιοδοσίᾳ τῶν Σάρδεων.

Οἱ ταπεινότεροι λόφοι οἱ ἀκριβῶς ὀπίσω αὐτῆς κείμενοι συνίστανται ἀπὸ τῶν ἀποσπασθέντων ἀποτριμμάτων ἐκ τῶν ὑπερθεν ὀρέων, γραφικώτατα δὲ κατεφθαρμένοι καὶ ὑλῶδεις σχηματίζουσιν ἐκτεταμένον ἀμφιθέατρον, ἀπὸ τῆς ἀκρωρείας τοῦ ὁποίου ὑπάρχει μεγαλοπρεπὴς θέα τῆς πόλεως μετὰ τῶν ἐρσιπωμένων τειχῶν τῆς καὶ τῶν τῆδε κακεῖσε μεγάλων τμημάτων ἀρχαίας τειχοποιίας ὑψουμένων ἀπὸ τοῦ μέσου τινὸς ἐρημίας κήπων καὶ περιβολίων. Ἡ περὶ τὴν χώρα ὁμοιάζει κυματώδη θάλασσαν αἴφνης ἀπολιθωθείσαν. Ἀρχαῖα ρεύματα λάβας, ἥς ἢ ἐπιφάνεια διαλυθεῖσα μετεβλήθη εἰς πλουσίαν μαύρην κόπρον, ἀνιχνεύονται κατὰ πᾶσαν διεύθυνσιν ἐνδεδυμένα μετ' ἀφθόνου χλόης, κατὰ μέρη διακοπτόμενα ὑπὸ τινος ἀποτόμου ἀποφύσεως, διότι μαύρη τις βασανίτις λίθος ὥθησεν ἄνω τὴν λάβαν. Ἀλλὰ κατὰ μέτωπον τῆς πόλεως μόνιμός τις ζώνη πεδιάδος ἐκτείνεται 5 περίπου μίλια

τὸ πλάτος. Κατ' ἀρχὰς δὲ τοῦ θέρους ἡ παιδιάς αὕτη παρουσιάζει τὸ φαινόμενον πολυτελοῦς τάπητος· διότι τὸ κύριον προϊόν εἶνε τὸ ὄπιον καὶ οἱ μήκωνες, λευκοί, κιτρινοειδεῖς, πορφυροί, μεμιγμένοι ἀδιακρίτως, εἰσὶ τότε ἐν πλήρει ἀνθήσει. Ἡ ἐργασία τῆς συλλογῆς τοῦ ναρκωτικοῦ τούτου φαρμάκου ἀρχεταὶ παρυσυός. Αἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδιά ξέουσι τὰς πρασίνας κεφαλὰς μὲ ὀξείαν περόνην, ὅτε τὸ δριμύ γάλα ἐκρέει, καὶ ταχέως ξηραίνόμενον ἐν τῷ φωτὶ τοῦ ἡλίου ἔξω τοῦ λοβοῦ λαμβάνει ὑπόμαυρον χρῶμα. Τότε τοῦτο ἀποξέεται, καὶ πλυθὲν γίνεται ἔτοιμον πρὸς πώλησιν ἄνευ ἄλλης τινὸς προπαρασκευῆς. Ἀλλ' ἡ ἐργασία αὕτη εἶναι λίαν ἀβεβαίος διότι ἀπλῆ τις βροχὴ πίπτουσα καθ' ὅν χρόνον ὁ χυμὸς ἐκρέει ἀρκεῖ νὰ ἐκπλύνῃ ὅλον καὶ οὕτω καταστρέφονται αἱ ἐλπίδες καλῆς συγκομιδῆς τοῦ προϊόντος τούτου. Κατ' εὐτυχίαν δὲ τῶν καλῶν ἡθῶν τοῦ λαοῦ, ὅλον τὸ ὄπιον λαμβάνεται ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως διὰ τὴν ἀγορὰν τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς ὠρισμένην τιμὴν, καὶ ἡ πώλησις τοῦ θανατηφόρου φαρμάκου αὐστηρῶς ἐμποδίζεται ἐν αὐτῇ τῇ ἰδίᾳ χώρᾳ.

Ἐν τοῖς προγενεστέροις αἰῶσι τὸ προϊόν τῆς πεδιάδος ταύτης ἦτο πολλῶ μᾶλλον ὑγιέστερον καὶ ὠφελιμώτερον· διότι ὁ Ἡρόδοτος ἀναφέρει αὐτὴν ὡς φημιζομένην διὰ τὴν κατασκευὴν τῆς ζαχαρέως ἐξαγομένης ἐκ τῆς γλυκείας καλάμης (*Hachus Surgum*), ἥτις ὕστερον ἐν ἐκτάσει ἐκαλλιεργεῖτο ὑπὸ τῶν σταυροφόρων ἐν τῇ πεδιάδι τοῦ Ἰορδάνου. Διὰ ταύτης τῆς πεδιάδος Ξέρξης ὁ τῆς Περσίας βασιλεὺς διέβη μετὰ τῆς ἀναρίθμου στρατιᾶς του ἐκστρατεύων κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Πόλις τις καλουμένη Κολλάτηβος, ἥς τὸ ὄνομα ἐντελῶς νῦν ἀπωλέσθη, φαίνεται ὅτι ὑπῆρχεν ἐπὶ ἡ πλησίον τῆς τοποθεσίας τῆς Φιλαδελφείας. Ὁ Ἡρόδοτος ἀναφέρει αὐτὴν ὡς ἀκουστὴν διὰ τι εἶδος ζαχαρικοῦ ἢ μέλιτος κατασκευαζομένου ἀπὸ μυρίκης καὶ σίτου· καὶ εἶνε ἀξιοπαρατήρητον, ὅτε δεικνύον τὰς ἀναλλοιώτους συνηθείας τῆς Ἀνατολῆς, ὅτι, ἀ-

κριθῶς ὡς ἡ περγαμηνὴ εἶνε εἰσέτι τὸ κύριον βιομηχανικὸν ἐμπόριον τῆς Περγάμου, μετὰ παρέλευσιν 22 αἰώνων, τὸ ἀγαπητὸν γλύκισμα τῆς Φιλαδελφείας εἶνε τοῦτο τὸ ἴδιον ζαχαρικόν, εἰσέτι κατασκευαζόμενον τῷ αὐτῷ τρόπῳ ὑπὸ τῶν ἐντοπίων καὶ καλούμενον ὑπ' αὐτῶν χαλθᾶς. Οἱ Ἕλληνες ἱστορικοὶ ἀναφέρουσιν ἐπίσης ὅτι ἐκεῖ ὑπῆρχε πλάτανος ὑπερεχούσης ὠριότητος ὑπὸ τὴν ὁποίαν ἀνεπαύθη ὁ Ξέρξης, καὶ τοσούτω ἐθαύμασε τὴν ὠραιότητά της, ὥστε τῇ ἐδώρησε χρυσᾶ κοσμήματα καὶ ἐνεπίστευσεν αὐτὴν εἰς τὴν ἰδιαιτέραν φροντίδα ἐνὸς σώματος ἐκ τῆς σωματοφυλακῆς του. Τὰ γειτνιαζόντα μέρη τῆς Φιλαδελφείας ἀκούονται ἀκόμη διὰ τὰς λαμπρὰς πλατάνους (*Platanus orientalis*), αἵτινες ἀκμάζουσιν ἐνταῦθα ἀφθονώτερον παντὸς ἄλλου μέρους τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Ἄλλ' ἐν ᾧ ὁ αἶτος καὶ τὸ ζαχαροκάλαμον ἐκάλυπτον τὴν πεδιάδα ταύτην, τὸ κύριον ἐμπόρευμα καὶ ὁ πλοῦτος τῆς Φιλαδελφείας ἀφ' ἧς ἐθεμελιώθη ὑπὸ Ἀττάλου τοῦ Β'. ἦτον τὸ προῖόν τῆς ἀμπέλου καλλιέργουμένης ἐπὶ τῶν πέριξ βραχωδῶν καὶ ἡφαιστειωδῶν λόφων. Καθὼς αἱ πλευραὶ τοῦ Βεζουβίου καὶ τῆς Αἵτνης, οὕτω τὸ ἡφαιστιῶδες αὐτῆς χῶμα εἶνε ἐξαιρετικῶς προσφυὲς διὰ τὴν αὐξήσιν τῆς ἀμπέλου, καὶ ἡ περικύριος λίαν ἐπαινείται ὑπὸ τοῦ Βιργιλίου διὰ τὴν ἀρίστην ποιότητα τοῦ οἴνου της. Ἡ Φιλαδέλφεια ἦτον ἡ ἀγορὰ τοῦ οἴνου τῆς ἐπαρχίας ταύτης τῆς Ἀσίας, καὶ τὰ νομίσματα αὐτῆς βεβαιοῦσι τοῦτο, ἐπειδὴ ἐν αὐτοῖς φαίνεται ἡ κεφαλὴ τοῦ Βάκχου, τοῦ Θεοῦ τοῦ οἴνου, ἢ ἡ μορφή τινος βακχίδος, καίτοι νῦν πυκνὰ δάση ἀντικατέστησαν τὴν ἄλλοτε ἀξιόλογον ταύτην ἀμπελον. Καθὼς αἱ ἄλλαι οἰνοφόροι χῶραι, ὡσαύτως καὶ αὐτὴ ὑπέστη πολλὰ ὑπὸ σεισμῶν, — καὶ τοσοῦτον ἐπαθεν, ὥστε ὁ Στράβων, γράψας ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Τιβερίου, λέγει, «οὐ γὰρ διαλείπουσιν οἱ τοῖχοι διϋστάμενοι καὶ ἄλλοτε ἄλλο μέρος τῆς πόλεως κακοπαθεῖν» οἰκοῦσιν οὐκ ὀλίγοι διὰ

τοῦτο τὴν πόλιν, οἱ δὲ πολλοὶ καταβιοῦσιν ἐν τῇ χώρᾳ γεωργοῦντες εὐδαίμονα γῆν· ἀλλὰ καὶ τῶν ὀλίγων θαυμάζειν ἔστιν ὅτι οὕτω φιλοχωροῦσιν, ἐπισφαλεῖς τὰς οἰκήσεις ἔχοντες· ἔτι ἂν τις μᾶλλον θαυμάσειε τῶν κτισάντων αὐτήν. » Πλὴν, εἰς τὸ πείσμα τῶν κινδύνων τούτων, ἡ πόλις εἰσέτι ὑπάρχει, ἔχουσα ἀκριθῶς τὴν ἰδίαν ἑκτασιν, καὶ ἔχουσα ὡς περίζωμα τὰ αὐτὰ τεθραμμένα καὶ τετριμμένα τείχη, τὰ ὁποῖα ἐσημείονον τὰ ἔριά της κατὰ τοὺς Ῥωμαίκοις χρόνους. Καίτοι ἡ διαρκὴς ὑπαρξίς τῆς πόλεως ταύτης καὶ πολλὰ περιστατικὰ τῆς ἱστορίας της εἰσὶ θαυμασταὶ διασαφήσεις τῆς ἐπιστολῆς ἣν ὁ Σωτὴρ ἐπεμψεν αὐτῇ διὰ τοῦ Ἰωάννου, καὶ ἐνῶ μάλιστα ταῦτα ἠδυνήθησαν νὰ ἐξαναγκάσωσι πολλοὺς ἐκ τῶν σκεπτικῶν συγγραφέων νὰ παραδεχθῶσι τὴν ἀλήθειαν τῆς προφητείας, ὑπάρχει ὁμοῦς ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ ἥττον ἄμεσος ὑπαινιγμὸς πρὸς τὰ τοπικὰ περιστατικὰ τῆς χώρας ἢ ἐν οἷαδήποτε ἄλλῃ ἐπιστολῇ ἐκ τῶν ἑπτὰ. Μία ὁμοῦς ἐκφρασίς δύναται ἴσως, χωρὶς ν' ἀποδοθῇ ἡ μορφή φαντασιώδους τινος ἐξηγήσεως, νὰ ληθῇ ὡς ἰδίως ἐφαρμόσιμος εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Φιλαδελφείας. Αἱ ὑποσχέσεις μελλούσης εὐδαιμονίας πρὸς τὸν ὄντα πιστὸν ἐκφέρονται ἐν ἐκάστη ἐπιστολῇ πρὸς τὰς ἑπτὰ ἐκκλησίας ὑπὸ διαφόρους ὅρους, καὶ πολλαὶ ἐξ αὐτῶν ὑπὸ μεταφορᾶς αἵτινες οὐδαμοῦ ἄλλοι ἐν τοῖς ἱεροῖς βιβλίοις ἀπαντῶνται. Οὕτω πρὸς μὲν τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἐφέσου δίδεται ἡ ὑπόσχεσις «τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς,» πρὸς τὴν Σμυρναίαν «τοῦ στεφάνου τῆς ζωῆς,» τὸ συμπλήρωμα τοῦ στεφάνου τοῦ μαρτυρίου, πρὸς τὴν τῆς Περγάμου τοῦ «κακρυμμένου μάννα,» καὶ «τῆς λευκῆς ψήφου,» ἥτοι τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ ἀγίου τῶν ἀγίων, πρὸς τὴν τῶν Θυατείρων, ἐνθα οἱ ἐθνικοὶ ἦσαν δεδομένοι τῇ λατρείᾳ τοῦ Ἀπόλλωνος, ἡ ὑπόσχεσις τοῦ «ἀστέρος τοῦ πρωΐνου,» καὶ πρὸς τὴν τῶν Σάρδεων ἡ ὑπόσχεσις «τῶν λευκῶν ἱματίων·» οὕτω πρὸς τὸν πιστὸν τῆς Φιλαδελφείας δίδεται τὸ ἐχέγγυον, «ὁ νικῶν, ποιήσω αὐτὸν στύλον

ἐν τῷ ναῷ τοῦ Θεοῦ μου, καὶ ἔξω οὐ μὴ ἐξέλθῃ ἔτι.» Τίς χριστιανὸς, αἰσθανόμενος ἑαυτὸν ὁδοιπόρον μόνον ἐνταῦθα, ἠδύνατο τόσον ὀλοσχερῶς νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν μονιμότητα τῆς αἰωνίου τοῦ οἴκτου ὑπὸ τὴν εἰκόνα τινὸς στύλου ἐν τῷ ναῷ τοῦ Θεοῦ, ὅσον ἐκεῖνος τοῦ ὁποῖου ἡ γῆινη οἰκία θραυομένη ἐπανελημμένως ὑπὸ τῆς ὀβήσεως τῆς ἀσταθοῦς γῆς καὶ συχνάκις διασχίζομένη καὶ ἀνατρεπεμένη ὑπὸ τοῦ σεισμοῦ τῷ ὑπενθύμιζε διὰ τῶν ρηγμάτων καὶ ραγισμάτων τῆς τὴν ἀστάθειαν πάντων τῶν ἀνθρωπίνων κτιρίων; Κατὰ διαφόρους καιροὺς πάντες οἱ μαρμαρίνοι στύλοι τῶν ναῶν τῆς Φιλαδελφείας κατέπεσον. Τὰ θραυόμενα καὶ σχιζόμενα τεῖχη τῆς πόλεως ἐδέοντο τόσῳ συνεχοῦς ἐπισκευῆς, ὥστε τὸ βάρος τῆς δαπάνης τῆς διατηρήσεως τῶν κατέστησεν, ὡς λέγεται, πτωχοὺς τοὺς κατοίκους αὐτῆς. Ἀλλ' ἐν τῇ ὑποσχέσει τῆς γεραιώσεως προσετίθετο μονιμότης κατοικίας· «καὶ ἔξω οὐ μὴ ἐξέλθῃ ἔτι.» Ὅστις τόσον συχνὰ ἔφευγεν εἰς τοὺς ἀγροὺς ἐν καιρῷ τοῦ προειδοποιητικοῦ ὑποκόφου βρόντου, — ἐκεῖνος οὐ τινος ἡ οἰκία τόσον συχνὰ ἠρημόνετο ὥστε αὐτὸς ἐστρατοπέδευεν ἐν τῇ πεδιάδι μακρὰν τῆς ἐφικτῆς ἀποστάσεως τῶν πιπτουσῶν κατοικιῶν (διότι ὁ ἱστορικὸς λέγει ἡμῖν ὅτι τὸ πλεῖστον μέρος τῶν κατοικιῶν ὤφειλε νὰ διατρίβῃ ἐν τῇ ἐξοχῇ), αὐτὸς, ἐξ ὅλων τῶν ἄλλων, ἠδύνατο νὰ ἐκτιμήσῃ τὴν ὑπόσχεσιν, «ἔξω οὐ μὴ ἐξέλθῃ ἔτι.» διότι σεισμὸς δὲν δύναται νὰ σείσῃ τὰς αἰωνίους στήλας, οὐδὲ κλονισμὸς τῶν θανατῶν θεμελίων σύρει ἔξω τοὺς κατοίκους τῆς αἰωνίου πόλεως.

Ἡ αὐτὴ ἰδέα τῆς μονιμότητος διέρχεται δι' ὅλης τῆς πρὸς τὴν ἀγαπητὴν τοῦ ἐκκλησιᾶν ἐπιστολῆς αὐτοῦ. «Τὰδε λέγει ὁ ἅγιος, ὁ ἀληθινός, οὐχὶ ὁ ἀπλῶς ἀληθινός, ἀλλ' ὁ τέλειος, ὁ εἰς τὸν ὑψιστον βαθμὸν ἀληθινός, ἐν τῇ σημασίᾳ ἐν ἧ οὐδεὶς ἄλλος δύναται νὰ ᾖ τέλειος, ὁ ἔχων τὴν κλεῖδα τοῦ Δαβὶδ, ὁ ἀνοίγων καὶ οὐδεὶς κλείει, καὶ κλείει καὶ οὐδεὶς ἀνοίγει,» οὐχὶ ὁ ἔχων ἀπλῶς τὴν κλεῖδα τῆς ἐρμηνείας, ὁ ἀνοίγων

καὶ ἐξηγῶν τὰ σκοτεινὰ μέρη τῆς προφητείας· ἀλλ' ὡς ἔχων τὴν βασιλικὴν κλεῖδα, τὸ σύμβολον τῆς βασιλικῆς δυνάμεως, αὐτὸς οὕτινος ὁ Δαβὶδ ἦτον ὁ τύπος, ὁ ἔχων τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, τὴν μόνην δύναμιν τοῦ δένειν καὶ λύειν, ὁ δεχόμενος ἢ ὁ ἀποβάλλων ἐκ τοῦ αἰωνίου ναοῦ. Εἰς μάτην ὁ ἄνθρωπος ἀλαζωνικῶς ἀντιποιεῖται τῆς ἐξουσίας ταύτης. Ἡ ἀπλὴ χρῆσις αὐτῆς θέλει κριθῇ ὑπ' ἐνείνου, ὅστις μόνος ἔχει τὴν κλεῖδα τοῦ Δαβὶδ, καὶ ὅστις θέλει ἐπανορθώσει ἐν τῷ δικαστηρίῳ αὐτοῦ τὰς κακὰς ἀποφάσεις τοῦ μεγίστου ἀνωτάτου ἐπὶ γῆς δικαστηρίου, ὅπερ ἀξιοὶ νὰ ἐνεργῇ ἐν ὀνόματι αὐτοῦ. Ὅταν ἡ ἀγνοία ἢ τὸ μῖσος ζημιώσιν οἷονδὴποτε τῶν ὑπηρετῶν τοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, αὐτὸς ἵσταται ἐκεῖ ὅπως ἀποδοκιμάζῃ καὶ ἀκυροῖ τὰ πεπλανημένα ἢ ἄδिका διατάγματα τῶν ἀνθρώπων. Ἀλλ' ἡ κλεῖς τοῦ Δαβὶδ ἔχει ἐπίσης ἐξουσίαν ἐπὶ τῆς γῆς, διότι, «ἰδοὺ δέδωκα ἐνώπιόν σου θύραν ἀνεωγμένην, καὶ οὐδεὶς δύναται κλείσαι αὐτήν·» χρώμενος ἐνταῦθα μεταφορᾷ λίαν συνήθει ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς τοῦ ἁγίου Παύλου, ἀλλὰ τῇ προσθήκῃ ὅτι οὐδεὶς θὰ ὑπερισχύσῃ ἵνα κλείσῃ πάλιν τὴν θύραν ταύτην ἐναντίον τῆς ἐν Φιλαδελφείᾳ ἐκκλησίας, ἥτις, καίπερ πτωχὴ καὶ ἀδύνατος κατὰ τὸν ἀριθμὸν, πάντοτε θὰ διαμένῃ· διότι οὐδεὶς δύναται νὰ ἐμποδίσῃ τὸν λόγον αὐτοῦ τοῦ ἔχειν ἐλευθέραν πορείαν καὶ τοῦ δοξασιῆναι ἐν αὐτοῖς· τοσούτον δὲ μάλλον καθ' ὅσον «εἶχον μικρὰν δύναμιν,» ἦσαν μικρόν τι ποίμνιον, μικρὰς ὑπολήψεως ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἐνδεεῖς τῶν κοσμικῶν ἀγαθῶν, καὶ ἀνόμοιοι τῶν γειτόνων τῶν Λαοδικέων οἵτινες ἐκαυχῶντο ὅτι ἦσαν πλούσιοι, καὶ οὐδενὸς χρεῖαν εἶχον.

Περιπλέον ἐδόθη τῇ ἐκκλησίᾳ ταύτῃ ὑπόσχεσις τελικοῦ θριάμβου κατὰ τῶν πολεμίων αὐτῶν Ἰουδαίαν, μεγαλειτέρα καὶ θετικωτέρα ἀκόμη ἐκείνης τῆς δοθείσης τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Σμύρνης. Ἡ πρὸς ταύτην ὑπόσχεσις ἦτον ὅτι οἱ ἐχθροὶ αὐτῆς δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ ὑπερισχύσωσιν ἐναντίον τῆς· ἀλλ'

λὰ πρὸς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Φιλαδελφείας προερέθη μακαριωτέρα τις νίκη, ἥτις βεβαίως ἦτον ἀνωτέρα τῆς ὑποσχέσεως περὶ τῆς ἄχρι τέλους διαρκείας τῆς· διότι οἱ ἐχθροὶ τῆς ἀῆξουσιν καὶ προσκυνήσουσιν ἐνώπιον τῶν ποδῶν τῆς, καὶ γνώσιν ὅτι Αὐτὸς ἡγάπησεν αὐτήν.» Ἐν συντόμῳ ἀναγνωρίζουσα ὅτι ὁ Θεὸς ἦτον μετ' αὐτῆς ἀληθῶς, νικήτρια ἢ ἡττημένη, θὰ ἦτον ὁμοίως μακαρία καὶ θὰ συνεγάλλετο. Οἱ Ἰουδαῖοι θὰ ἐνατένιζον εἰς ἐκεῖνον ὃν ἐξηκόντισαν καὶ θὰ ἀνεγνώριζον αὐτὸν ὡς Σωτῆρα. Ἡ ὑπόσχεσις αὕτη φαίνεται ὅτι πρόβως καὶ κατὰ γράμμα ἐπληρώθη· διότι ὁ Ἰγνάτιος ἐν τῇ πρὸς αὐτὴν ἐπιστολῇ του, ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς δευτέρας ἐκατονταετηρίδος, εὐθὺς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, αἰνίττεται τοὺς προσηλύτους ἐκ τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ τοὺς ἐν ταύτῃ τῇ πόλει, οἵτινες ἔμαθον τὴν ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐκήρυττον τὴν πίστιν τὴν ὁποίαν πρὶν κατέστρεφον.

Πλουσιωτέρα ἐστὶ εἶνε ἡ ἐφεξῆς ὑπόσχεσις. «Ὅτι ἐτήρησας τὸν λόγον τῆς ὑπομονῆς μου, καὶ γὰρ σὲ τηρήσω ἐκ τῆς ὥρας τοῦ πειρασμοῦ τῆς μελλούσης ἔρχεσθαι ἐπὶ τῆς οἰκουμένης ὅλης πειρᾶσαι τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς.» Ἀδύνατος καὶ ἐν δοκιμασίᾳ ἢ ἐν Φιλαδελφείᾳ ἐκκλησίᾳ ἔμαθε νὰ ὑπομένη προσδοκῶσα τὸν Χριστὸν ἄχρι τῆς ἐμφανίσεως αὐτοῦ. Ἀγρυπνοῦσα καὶ προσμένουσα ἐτήρησε τὸν λόγον του· διὸ τῇ ὑπόσχεται νὰ τηρήσῃ αὐτήν· ὅχι βεβαίως ἵνα μὴ ἔχῃ πειρασμόν, ἀλλὰ μάλλον νὰ διατηρηθῇ ἐν τῷ καιρῷ τοῦ πειρασμοῦ. Ἀλλ' οἱ πιστοὶ αὐτῆς θὰ τηρηθῶσιν «ἐκ τῆς ὥρας τοῦ πειρασμοῦ τῆς μελλούσης ἔρχεσθαι ἐπὶ τῆς οἰκουμένης ὅλης, ἀπὸ τῆς μεγάλης καταστροφῆς, ἥτις ἔμελλε νὰ ἔλθῃ γενικῶς ἐφ' ὅλης τῆς γῆς ἵνα πειράσῃ καὶ δοκιμάσῃ αὐτὴν ἀπὸ τῶν κρίσεων τοῦ Θεοῦ, αἵτινες βάλλουσιν ὅλους τοὺς ἀνθρώπους εἰς δοκιμασίαν, καὶ ἐκ τῶν ὁποίων οἱ σεισμοὶ τῆς Φιλαδελφείας ἦσαν προειδοποιητικοὶ τύποι. Πιθανὸν τῆς λέξεως «πειρασμός», γίνεται ἐνταῦθα χρῆσις ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐννοίᾳ ἐν ᾗ ἐφαρμόζεται κατὰ διαφόρους καιροὺς ἐν τῷ

Δευτερονόμιῳ πρὸς τὰς πληγὰς τῆς Αἰγύπτου, ἃς ἐξήνεγκεν ἰδίως ἡ ἑπαρσις καὶ ἡ ἰσχυρογνωμοσύνη τοῦ Φαραῶ, καὶ τὰς ὁποίας δὲν ἤθελε πράξει συνήθης Πρόνοια.

Τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Φιλαδελφείας, καθὼς τῇ τῶν Σμυρναίων, ὑπόσχεται ὁ στέφανος τῆς ζωῆς.—«ἵνα μηδεὶς λάβῃ τὸν στέφανόν σου,» ἀλλὰ πρὸς ταύτην τὴν ἐκκλησίαν ἡ ὑπόσχεσις δίδεται διὰ λέξεων ἐτι μάλλον ἐμφαντικῶν τῶν πρὸς τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς ρηθέντων. Πρὸς τὴν ἐκκλησίαν τῶν Σμυρναίων ἐρέθη, «καὶ δώσω σοι τὸν στέφανον τῆς ζωῆς.» Πρὸς δὲ ταύτην ἐρέθη ὅτι ὁ στέφανος ἤδη ἀπεκτέθη ὑπὸ τοῦ ζήλου καὶ ὑπομονῆς τοῦ μικροῦ ποιμνίου. Διὰ μικρῶν μέσων κατώρθωσε μέγιστον ἔργον—στέφανος οὐχὶ παρόντος θριάμβου, ἀλλὰ μελλούσης δόξης ἐπιφυλάσσεται δι' αὐτὴν ἄνω. Ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἤθελον ἀγωνισθῇ νὰ συλήσωσιν αὐτὸν ἀπ' αὐτῶν εἰσὶ βεβαίως ὅχι οἱ θηρεύοντες στέφανον δι' ἑαυτοὺς, ἀλλ' ἐκεῖνοι οἵτινες ἤθελον ἀπατήσῃ αὐτοὺς περὶ τῆς ἀνταμοιβῆς των, οἱ ἐχθροὶ, οἵτινες αὐτοὶ οἱ ἴδιοι πεπτωκότες καὶ ἀστεφάνωτοι, θὰ ὠδήγουν μετὰ ζήλου ἄλλους πρὸς παρόμοιον τι βᾶθος ἀδοξίας. Ἀλλ' οὐδὲν ἐκτὸς τῆς ἐλλείψεως τῆς ἰδίας αὐτῶν πίστεως, ἦτοί ἡ ἄρνησις ἢ ἀποστασία, ἡδύνατο ποτὲ νὰ στερήσῃ αὐτοὺς τῆς ἐνδόξου αὐτῶν ἀνταμοιβῆς.

Πρέπει νὰ σημειώσωμεν ὅτι ἐν ᾧ λέγεται ὅτι ὁ στέφανος ἤδη ἐδόθη, ἡ ἀκόλουθος εὐλογία, περὶ ἧς ἤδη ἔγεινε λόγος. «ὁ νικῶν, ποιήσω αὐτὸν στύλον ἐν τῷ ναῷ τοῦ Θεοῦ μου, καὶ ἔξω οὐ μὴ ἐξέλθῃ ἐτι,» ὑπόσχεται ὡς μέλλουσα. Ἡ σωτηρία των ὡς μελῶν ἐκκλησίας στρατευομένης ἡσφαλίσθη ἤδη, ἀλλὰ τὸ δόξασμα αὐτῶν ὡς μελῶν ἐκκλησίας τροπαιοῦχος ἦτον μέλλον, ὅτε σεισμοὶ καὶ διωγμοὶ δὲν θὰ ὑπάρχωσι πλέον. Τότε ἡ θύρα ἡ νῦν ἀνεωγμένη ἐνώπιον αὐτῶν θὰ κλεισθῇ διὰ πάντα, ὅπως ἀσφαλῶς ἐγκλείῃ τοὺς ἐσομένους αἰωνίως μετὰ τοῦ Κυρίου, διότι ὁ δοῦλος οὐ μένει ἐν τῇ οἰκίᾳ εἰς τὸν αἰῶνα, ὁ υἱὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα.» (Ἰωαν. ἡ. 35). Καὶ ὡς ἀπανταχοῦ ἐν τῇ ἀποκαλύ-

ψει ἀναγινώσκουμεν ὅτι οἱ δοῦλοι τοῦ Θεοῦ θὰ ἔχωσι τὴν σφραγίδα τοῦ Θεοῦ ἐν τοῖς μετώποις αὐτῶν, ἢ θὰ ἔχωσι τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ γεγραμμένον ἐν τοῖς μετώποις αὐτῶν, ὁμοία τις μεταφορὰ ἐφαρμόζεται ἐδῶ· «Καὶ γράψω ἐπ' αὐτῶν τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ μου,» ὡς ἐπιγραφαὶ καὶ ἰδίως χάρται περὰ τῶν βασιλέων καὶ αὐτοκρατόρων κοινῶς ἐνεχαράττοντο ἐπὶ στηλῶν, οὕτως ἐπ' αὐτῶν θὰ ἐγγραχθῇ ὁ χάρτης τοῦ οὐρανοῦ δικαιοματος τοῦ πολίτου, «τὸ ὄνομα τῆς πόλεως τοῦ Θεοῦ μου, τῆς καινῆς Ἱερουσαλὴμ, ἢ καταβαίνει ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ μου.»—Τὴν μένουσαν πόλιν, τὴν τοῦς θεμελίους ἔχουσαν πόλιν, τὴν ὁποίαν ὡς ὁ Ἀβραὰμ καὶ αὐτοὶ ἐπωφθαλμίων, —καὶ μετὰ τῆς μεγαλοπρεποῦς αὐτῆς περιγραφῆς ἀποπερατοῦται ὁ ἱερὸς κινὼν τῶν ἱερῶν βιβλίων. Ὁ ἀρχιεπίσκοπος *Trench* καλῶς παρατηρεῖ ὅτι τὸ ἐπίθετον «καινὸς» τίθησι τὴν οὐράνιον Ἱερουσαλὴμ εἰς ἀντίθεσιν μὲ τὴν παλαιὰν τὴν φθειρομένην καὶ ἁμαρτωλὴν πόλιν τὴν φέρουσαν τὸ ἴδιον ὄνομα, διότι αὐτὴ ἡ λέξις ἐκφράζει τὴν ἀντίθεσιν τῆς νέας πρὸς τὴν παλαιὰν ὡς τὴν φθειρομένην, ἐν ᾧ ἡ κοινὴ λέξις νέας ἐκφράζει μόνον ὅ,τι ἐξηλθεν εἰς ὑπαρξιν νεωστὶ ἐν ἀντιθέσει πρὸς ὅ,τι ὑφίσταται πρὸ πολλοῦ:—ὡς Νεάπολις, ἢ πόλις ἡ νεωστὶ κτισθεῖσα. Δὲν ἡδύνατο λοιπὸν νὰ γίνῃ καλὴ χρῆσις τοῦ τελευταίου τούτου ἐπιθέτου ἐδῶ, διότι ἡ καινὴ αὕτη Ἱερουσαλὴμ, ἥς κτίστης καὶ δημιουργὸς εἶνε ὁ Θεὸς, ἐγένετο εὐθὺς καινὴ, οὐδέποτε διαφθαρεῖσα ἐν ἐκείνῃ τῇ ἁμαρτίᾳ, καὶ συγχρόνως οὕσα ἡ ἀρχαιοτάτη πασῶν, χρονολογουμένη ἀφ' ἧς ἐδόθη ἡ ὑπόσχεσις τῆς σωτηρίας μετὰ τὴν πτώσιν τῶν πρωτοπλάστων. Αὕτη δὲν εἶνε ὑλικὴ πόλις ἵνα καταβῇ οὐσιαστικῶς οὐρανόθεν εἰς τὴν γῆν, ὡς οἱ Μοντανισταὶ παραξένως ὠνελεύοντο καὶ ὁ Τερτουλλιανὸς ἐφαντάζετο, καὶ ὡς ἄλλοι νεώτεροι ἐρμηνεύται ἐνίοτε ἐσκέφθησαν μὴ δυνάμενοι ἵνα μεταφράσωσι τὴν ἀλληγορικὴν γλῶσσαν τῆς Γραφῆς εἰς ἐκείνας τὰς ἐνδόξους πραγματικότητας τῆς οὐρανοῦ

πόλεως, ἥς ἐκεῖνα τὰ σχήματα ἦσαν τὸ ἱμάτιον καὶ ἡ ἐξωτερικὴ παράταξις.

Κοινῶς πιστεύεται ὅτι εἰς μόνας τὴν Σμύρνην καὶ τὴν Φιλαδέλφειαν ἐκ τῶν ἑπτὰ δίδεται μία ἀμιγῆς ἐπιδοκιμασία καὶ ἐνθάρρυνσις, καὶ ὅτι αὐταὶ μόναι αἱ ἐκκλησίαι διετήρησαν τὴν ὑπαρξιν καὶ τὴν ὑλικὴν εὐημερίαν των ἄχρι τῆς σήμερον. Ὡς ἤδη φαίνεται, τοῦτο τὸ συμπέρασμα δὲν εἶνε ἐντελὲς ἀκριβές· διότι ἐν ᾧ τρεῖς τῶν ἐξολοκλήρου ἠφανίσθησαν, δύο ἐκ τῶν ἄλλων, ἡ Πέργαμος καὶ Θυάτειρα, εἰσέτι σώζονται, καὶ ἔχουσι χριστιανικὰς ἐκκλησίας, καὶ περ πολὺ ἐκπεσούσας τοῦ παλαιοῦ αὐτῶν μεγαλείου καὶ καταβυθισθείσας ἐν πτωχείᾳ καὶ ἀμαθίᾳ καὶ ἐκπτώσει.

Αὐταὶ ὅμως αἱ δύο πόλεις τόσῳ ἀκμάζουσιν, ὅσῳ αἱ πλεῖσται ἄλλαι τῆς μικρᾶς Ἀσίας, ἐνθα δὲν ὑπάρχει ξένον στοιχεῖον ἵνα ὑπερασπίζῃ τὸν ἐντόπιον χριστιανὸν πληθυσμόν. Ἀλλ' ἡ Φιλαδέλφεια καὶ ἡ Σμύρνη διετήρησαν τινὰ ἀνεξαρτησίαν καὶ ἐλευθερίαν, ἅμα καὶ βαθμόν τινα εὐημερίας, ὅστις δὲν ἔπεσεν εἰς τὸν κλῆρον οὐδεμιᾶς τῶν ἄλλων. Μάλιστα ὅσον ἀφορᾷ τὴν Φιλαδέλφειαν τὸ μᾶλλον ἀξιοσημεῖωτον εἶνε ὅτι ἐν αὐτῇ, ὡς συνέβη ἐν Σμύρνῃ, δὲν ὑπῆρξεν ἐμπόριον οὐδὲ ξένον στοιχεῖον ἵνα βοηθήσῃ αὐτὴν πρὸς διατήρησιν τῆς θέσεώς της. Δὲν δυνάμεθα νὰ ἱχνηλατήσωμεν τὴν ἱστορίαν της καὶ νὰ σημειώσωμεν τὴν παραῦσάν της κατάστασιν χωρὶς νὰ διαγνώσωμεν ὅτι αἱ ἀπειλαὶ καὶ ὑποσχέσεις τοῦ Θεοῦ ἐξεπληρώθησαν ἱστορικῶς οὐχ' ἥττον φανερὰ παρ' ὅσον ἐν τῇ περιπτώσει τῶν πόλεων τῆς Γεννησαρέτ, τῆς Καπρναούμ, τῆς Χοραζίν καὶ Βηθσαϊδά. Καὶ ὁ ἱστορικὸς Γίββων, ἀπομνημονεύων τὴν καταστροφὴν τῆς χριστιανικῆς δυνάμεως ἐν τῇ μικρᾷ Ἀσίᾳ, γράφει περὶ τῶν πόλεων τούτων ὡσεὶ σχεδὸν ἐπίστευεν ὅτι αἱ διάφοροι αὐτῶν τύχαι ἦσαν ἡ πληρωσις τῆς θεοπνεύστου προφητείας. Ἀφοῦ ἱστόρησε τὴν τελικὴν ὑποδούλωσιν τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Βιθυνίας ὑπὸ τοῦ Ὁρχάν τῷ 4313 μ. Χ. προβαίνει λέγων· «Ἡ αἰχμαλωσία ἢ ὁ ἀφανισμὸς τῶν ἑπτὰ ἐκκλησιῶν

τῆς Ἀσίας συνεπληρώθη, καὶ οἱ βάρβαροι, κύριοι τῆς Ἰωνίας καὶ Λυδίας, εἰσέτι πατοῦσιν ἐπὶ τῶν μνημείων τῆς κλασικῆς καὶ χριστιανικῆς ἀρχαιότητος. Ἐπὶ τῷ ὁλόθρῳ τῆς Ἐφέσου οἱ χριστιανοὶ ἐθρήνησαν τὴν πτώσιν τοῦ πρώτου ἀγγέλου—τὴν ἀπόσβεσιν τῆς πρώτης λυχνίας τῆς Ἀποκαλύψεως καὶ ἡ ἐξολόθρευσις εἶνε τελεία· καὶ ὁ ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος ἡ ἡ ἐκκλησία τῆς Μαρίας θὰ ἀποφεύγῃ ἐπίσης τὴν ἔρευναν τοῦ περιέργου περιγητοῦ. Τὸ ἱπποδρόμιον καὶ τρία μεγαλοπρεπῆ θέατρα τῆς Αποδικείας συχνάζονται νῦν ὑπὸ λύκων καὶ ἀλσιπέκων· αἱ Σάρδεις μεταβλήθησαν εἰς ἄθλιόν τι χωρίον· ὁ Θεὸς τοῦ Μωάμεθ, ἄνευ ἀντιζήλου ἢ υἱοῦ, ἐπικαλεῖται ἐν τοῖς τεμένεσι τῶν Θουατέρων καὶ τῆς Περγάμου· καὶ ὁ πληθυσμὸς τῆς Σμύρνης ὑποστηρίζεται ὑπὸ τοῦ ξένου ἐμπορίου τῶν Εὐρωπαίων καὶ Ἀρμενίων. Μόνη ἡ Φιλαδέλφεια ἐσώθη ὑπὸ τῆς προφητείας ἡ τοῦ θάρρους τῶν κατοίκων. Ἀφισταμένης ἀπὸ τῆς θαλάσσης, ἐπιλανθανομένης ὑπὸ τῶν αὐτοκρατόρων, περικυκλωμένης ἐφ' ὅλων τῶν μερῶν ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν, οἱ ἀνδρεῖοι κάτοικοι αὐτῆς ὑπερήσπισαν τὴν ὀρησκεῖαν καὶ τὴν ἐλευθερίαν των ἐπὶ 80 ἔτη, καὶ ἐπὶ τέλους ἐσυνθηκολόγησαν μετὰ τῶν ἐπὶ ταῖς νίκαις των ἐπλημένων Ὀθωμανῶν. Ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς ἀποικίαις καὶ ἐκκλησίαις τῆς Ἀσίας μόνη ἡ Φιλαδέλφεια ὑπάρχει εἰσέτι ἀνεγνηγερομένη ὡς στήλη ἐν σκηνῇ τινι ἐρειπίων—ὡς εὐάρεστόν τι παράδειγμα ὅτι αἱ τρίβοι τῆς τιμῆς καὶ τῆς ἀσφαλείας δύνανται ἐνίοτε νὰ ὦσιν αἱ αὐταί. (Γίββων περὶ παρακμῆς καὶ πτώσεως κεφ. ζέ.)

Δύσκολον νὰ ἐξακριβώσωμεν τὴν ἱστορίαν τῆς Φιλαδελφείας ἀπὸ τῆς χρονολογίας τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου ἄχρι τῆς δωδεκάτης ἐκατονταετηρίδος. Εὐτυχῆς ἴσως θὰ ἦτον ἐὰν μὴ εἶχεν ἱστορίαν. Ἄπαξ μόνον ἡ δις τυχαίως ἀναφέρεται ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων Ἑλλήνων συγγραφέων καὶ τοῦτο μόνον ἐν τοῖς καταλόγοις τῶν ἐπισκόπων ὑπὸ ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων. Ἀλλὰ κατὰ τὸν μεσαίωνα τὸ ὄνομά της ἀναφαίνεται ἐν μέσῳ μετὰ μείζονος ἐπιστημότητος.

Ἀπὸ τῆς 41ης ἐκατονταετηρίδος, ὅτε αἱ βίρειοι ὀρδαὶ ἤρξαντο νὰ λαφυραγωγῶσι καὶ ἐρημόνῳσι τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς αὐτοκρατορίας, αὕτη ἐξετέθη εἰς διηνεκεῖς ἐφύδους, καὶ ἡ χώρα τῆς ἐπανειλημμένως ἡρημώθη ὑπὸ τῶν βαρβάρων ἐφορητῶν. Ἡ Φιλαδέλφεια ὁμῶς γενναίως ἀντέστη κατὰ πᾶσαν πολιορκίαν, μέχρι οὗ περὶ τὰ 1290 μ. Χ. ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Σελδζούκων. Ἀλλ' ἡ γενναία αὐτῆς ἀντίστασις καὶ ὁ ἀποφασιστικὸς χαρακτὴρ τῶν κατοίκων τῆς ἐξησφάλισαν αὐτῇ ἐπιεικεῖς ὅρκους· καὶ μετ' ὀλίγον ἤρξαντο νὰ συνωμοτῶσιν ἐναντίον τῶν μουσουλμάνων κατακτητῶν των, ὅτε ἡ εἰσβολὴ ἐν τῇ Ἀσίᾳ τοῦ θαυμαστοῦ ἐκείνου στρατιώτου τῆς τύχης τοῦ Ῥογήρου *De Flor* ἐνεθάρρυνεν αὐτοὺς νὰ ὑψώσωσι τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως. Ὁ Ῥογήρος, ὁ ὑψωθείς εἰς τὴν ἀνωτάτην ἀρχηγίαν τῶν διαλελυμένων στρατῶν τῶν ζητησάντων τύχην μετὰ τὴν τῆς Σικελίας εἰρήνην, ἣτις ἐπηκολούθησε κατόπιν τῆς τρομερᾶς σφαγῆς τοῦ Σικελικοῦ ἐσπερινοῦ, ὠνομάσθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου Α'. Δουξ τῆς Ῥωμανίας, καὶ παρευθὺς διαβὰς τὸν Ἑλλήσποντον προσέβαλε τοὺς Τούρκους. Εἰς δύο δὲ αἱμάτηρά μάχας 30 χιλιάδες Μουσουλμάνων ἐπεσον. Μέρος τῆς στρατιᾶς των ἐπολιόρκει τὴν Φιλαδέλφειαν, ὅπου ὁ Ῥογήρος ἐκστρατεύσας παρευθὺς διέλυσε τὴν πολιορκίαν καὶ ἡλευθέρωσε τὴν χώραν. Διὰ τῶν ἐπιτυχιῶν του ἐκτήσατο τὸν τίτλον τοῦ ἐλευθερωτοῦ τῆς Ἀσίας. Ἐπὶ τινὰ καιρὸν ἡ Φιλαδέλφεια συμπεριείχετο μετὰ τῶν Σάρδεων ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Περγάμου· ἀλλ' αἱ ἐμφύλιοι ἐρίδες τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἡ δολοφονία τοῦ Ῥογήρου *De Flor*, τῇ διαταγῇ τοῦ Ἀνδρονίκου, καὶ ἡ ἐξωτερικὴ ἀδυναμία τοῦ Βυζαντίου ταχέως ἐξέθηκαν τὴν ὡραίαν ἐκείνην χώραν εἰς νέας ἐρημώσεις. Ὁ Ὀρχάν ὑπεδούλωσεν ὁλόκληρον τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, καὶ ἐν ἔτει 1391 μ. Χ. ἡ Φιλαδέλφεια ἔμεινεν ἡ τελευταία χριστιανικὴ πόλις ἡ μὴ καταληφθεῖσα ὑπὸ τῶν Τούρκων. Ὁ Knolles διηγείται, ἐκ τῶν Ἀράβων ἱστορικῶν, τὴν ἱστορίαν τῆς

τελευταίας πολιορκίας τῆς Φιλαδεφείας ὑπὸ τοῦ Βαγιαζήτ. Ἡ πόλις ἐπολιορκήθη στενώτατα, ἡ δὲ ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἀποστάσις αὐτῆς καθίστα ἀδύνατον πᾶσαν ἐλπίδα βοηθείας. Ἡ φρουρὰ ὁμῶς περιφρόνει τὰς πρὸς ὑποταγὴν προσκλήσεις πεποιθὺς εἰς παράδοσιν ὅτι ἡ χριστιανικὴ πόλις τῆς Φιλαδεφείας δὲν θὰ πέσῃ ποτὲ εἰς χεῖρας τῶν ἀπίστων. Κατ' ἀρχὰς ὁ Βαγιαζήτ ἀπέτρεψε τοὺς στρατιώτας του νὰ λεηλατήσωσι τὴν χώραν καὶ διέταξεν ὥπως σεβασθῶσι πᾶσαν ἰδιωτικὴν περιουσίαν· ἀλλ' εὐρὼντὴν ἀντίστασιν πεισματωδεστέρα ἐκείνης ἦν προσεδύκα, ἀπεφάσισε νὰ φέρῃ αὐτοὺς εἰς ἀπελπισίαν διαφθείρων ἐντελῶς ὀλόκληρον τὴν κύκλω χώραν. Μετ' ὀλίγους μῆνας ἡ φρουρὰ κατήντησεν εἰς τὴν ἐσχάτην ἀνάγκην καὶ ἐσυνθηκολόγησε δι' ὅρων τελείας ὑποταγῆς, σῶσασα μόνον τὴν ζωὴν καὶ τὴν θρησκείαν των. Ἀλλὰ τὸ λυπηρότατον μέρος τῆς ἱστορίας τῆς τελευταίας ἀποσβέσεως τῆς χριστιανικῆς ἀνεξαρτησίας ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ εἶνε ἐκεῖνο, ὅπερ, πρὸς αἴσχας αἰώνιον τῶν Ἑλλήνων τοῦ Βυζαντίου, ἐπραξεν ὁ ἐκθρονισθεὶς αὐτοκράτωρ Ἰωάννης, μετὰ τοῦ υἱοῦ του Ἑμμανουήλ, ὅστις θέλων νὰ ἐκδικηθῇ τὸν αὐτοκράτορα Ἀνδρόνικον, ὠδήγησε τὰ στρατεύματά του πρὸς ἐπικουρίαν τῶν πολιορκητῶν, καὶ ὁ Ἑμμανουήλ καὶ οἱ στρατιῶταί του ἦσαν οἱ πρῶτοι οἵτινες ἐπήνεγκον τὸ ρῆγμα τοῦ τείχους ὅπερ κατέστησεν ἀναπόδραστον τὴν παράδοσιν τῆς πόλεως. Εἰ καὶ τοιαύτη προδοσία ἔλαβε χώραν καὶ ἡ πόλις σύμπασα ἐπληρώθη ἀπὸ τῶν τρικυμιωδῶν ἐχθρικῶν σφιγῶν, ἐντιμοὶ ὅμως ὄροι ἐγένοντο παραδεκτοὶ ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ. (1)

(1) Κατὰ τὴν γενικὴν παράδοσιν, οἱ Τούρκοι κυριεύσαντες τὴν πόλιν, ἣν ὠνόμασαν κατ' ἀρχὰς ἕνεκεν τῆς λαμπρᾶς αὐτῆς τοποθεσίας Ἀλίσασεχίρ, τοῦτέστιν ἡ καλλίστη πόλις, ἐρήμωσαν τὰ ὅρατα αὐτῆς τείχη καὶ κατέσφαξαν τοὺς περισσοτέρους κατοίκους ὧν τὰ πτώματα ἐρρίφθησαν ἐπὶ τινος λόφου κειμένου οὐ μακρὰν τῆς πόλεως. Ἐκ τῶν ὁσίων αὐτῶν ἐσηματίσθη ἀρκούντως μέγα τείχος οὗ τὰ λείψανα σώζονται μέχρι τὴν σήμερον. Μετέβαλαν δὲ πολλὰς χρι-

Ταχέως πάλιν ἡ Φιλαδέλφεια ἐξετέθη εἰς τὰς φρικαλεότητας ἄλλης πολιορκίας· διότι 10 περίπου ἔτη ὕστερον, μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Ταμερλάνου αἰχμαλωσίαν τοῦ Βαγιαζήτ, ὁ τέτατος δορυκτῆτωρ προσβαλὼν ἐποίησεν ἔφοδον κατ' αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ οὗτος ἐπίσης, ἐναντίον τῆς συνηθείας του, ἐφείσθη αὐτῆς ἀπὸ τῆς λεηλασίας καὶ τῆς καταστροφῆς.

Αὐτὸ, ὅπερ νῦν ἐν τῇ τουρκικῇ γλώσσῃ τῇ ἀποδίδεται ὄνομα Ἀλλάχ Σεχίρ, ἡ πόλις τοῦ Θεοῦ, σημαίνει ὅτι οἱ κατακτηταὶ τῆς ἀνεγνώρισαν ἐν αὐτῇ ἰδιαιτέραν τινὰ ἀξίωσιν πρὸς ἀγιοσύνην, ἡ ἐπείσθησαν ὅτι αὕτη ὑπῆρχεν ὑπὸ τὴν αἰγίδα ἰδιαιτέρως τῆς θείας Προνοίας. Ἐξ ὅλου τοῦ πληθυσμοῦ, ἀνερχομένου εἰς περίπου 47 χιλιάδας, ἀκριβῶς τὸ ἓν τρίτον εἰσὶν ὁρθόδοξοι χριστιανοί. Ἡ Φιλαδέλφεια εἶναι εἰσέτι ἑδρα μητροπόλεως καὶ 15 περίπου ἐκκλησίαι τῶν κύκλω μερῶν ἀνήκουσι τώρα εἰς τὴν δικαιοδοσίαν αὐτοῦ (1). Οἱ χριστιανοὶ διατηροῦσιν εἰσέτι τὴν ἐλευθέραν ἐξάσκησιν τῆς θρησκείας των καὶ ἔχουσι τὴν ἄδειαν νὰ μεταχειρίζωνται τοὺς κώδωνας καὶ νὰ ποιῶσι θρησκευτικὰς λιτανείας ἐν ταῖς ὁ-

στιανικῶς ἐκκλησίαις εἰς τζαμιά ὧν ἡ μεγαλὴ τέρα ἦτο ἡ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία. Σῶζονται εἰσέτι δύο στήλαι τῆς ἐκκλησίας ταύτης πλησίον τοῦ παλαιοῦ λουτροῦ. Ἡ ὕλη μίξ αὐτῶν ἐχρησίμευσε πρὸς κατασκευὴν τῶν γεφυρῶν τοῦ σιδηροδρόμου.

(1) Ὁ νῦν μητροπολίτης κ. Διονύσιος καταβάλλει πᾶσαν προσπάθειαν ὥπως ὑψώσῃ τὴν ἐκκλησίαν τῆς Φιλαδεφείας εἰς τὴν δέουσιν αὐτῆς περιωπὴν. Δυστυχῶς οἱ Χριστιανοὶ μικρὴν συνδρομὴν παρέχουσιν αὐτῇ, ἡ δὲ ἀμάθεια τοῦ κλήρου παραλύει τὰς εὐγενεῖς καὶ φιλανθρωπικὰς αὐτοῦ διαθέσεις. Ἐσχάτως ὁ φιλόμουσος Κ. Γ. Χα. Θεολόγου ἀνέλαβε τὴν ἀνοικοδόμησιν τῶν σχολείων, δαπανήσας ἐξ ἰδίων τὸ ποσὸν τῶν 3000 ὀθωμανικῶν λιρῶν. Ἄς ἐλπίζωμεν ὅτι ὁ φιλογενὴς οὗτος ἀνὴρ ὄχι μόνον θέλει προνοήσει ὑπὲρ τῆς ἐκλογῆς καταλλήλων διδασκάλων, ἀλλὰ προπάντων θέλει φροντίσει καὶ ὑπὲρ τῆς ἐκπαιδεύσεως ἀξίων ἱερέων δοναμένων νὰ ἐξηγῶσιν ἐκ τῆς ἐλληνικῆς εἰς τὴν τουρκικὴν διάλεκτον τὰ ὑψηλά παραγγέλματα τῆς χριστιανικῆς ἡμῶν πίστεως.

δαίς. Ἡ πόλις διαιρεῖται εἰς εἴκοσι καὶ πέντε συνοικίας, ἐξ ὧν αἱ εἴκοσιν εἰσὶν τουρκικαί, αἱ δὲ λοιπαὶ χριστιανικαί. Οἱ Χριστιανοὶ ἔχουσι ναοὺς μὲν μεγάλους πέντε, μικροὺς δὲ ὡς ἑγγιστα εἴκοσι. Ἡ ἱερὰ λειτουργία τελεῖται ἑλληνιστί, ὡς εἰς τὰ πλεῖστα μέρη τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, πλὴν δυστυχῶς ὀλίγοι ἐκ τῶν ἐκκλησιαζόντων ἐννοοῦσι τὴν ἑλληνικὴν. Σχολεῖα ὑπάρχουν τρία, ἐν Ἑλληνικόν, ἐνθα ὑπάρχει καὶ μικρά τις βιβλιοθήκη, ἐν ἀλληλοδιδασκικόν καὶ ἐν παρθεναγωγεῖον. Φοιτῶσι δὲ εἰς αὐτὰ 280 ἄρρενα καὶ 120 θήλεα ὡς ἑγγιστα.

Ἐκτὸς τῶν ἐπισκευασθεισῶν ἐκκλησιῶν, ὑπάρχουσιν ὑπὲρ τὰς εἴκοσι κατερρειπωμένα, αἱ πλεῖσται τῶν ὁποίων κατεστράφησαν ὑπὸ σεισμῶν, καὶ οἱ τόποι αὐτῶν ἀνεπληρώθησαν ὑπὸ ἀσημοτέρων κτιρίων. Εἰς τούτων τῶν ἀρχαίων σωρῶν σχηματίζει τὸ μᾶλλον πασιφανὲς ἀντικείμενον ἐν τῇ πόλει. Ἦτον ἀναμφισβότως ἡ παλαιὰ μητρόπολις, καὶ εἰσέτι καλεῖται ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἀγίου Θεολόγου ἡτοὶ τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου. Οἱ ὀγκώδεις τετράπλευροι στύλοι τῆς ἐξέχουσι δίκην πύργων ὑπεράνω τῶν νεωτέρων κτιρίων μετὰ μεγάλων τμημάτων τοιχοποιίας· ἀλλὰ τὰ τόξα τὰ ὁποῖα ἐφύοντο ἐξ αὐτῶν ἔχουσι πρὸ πολλοῦ καταστραφῇ. Καί τοι ἔλαβε τὸ ὄνομά της ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου, ἡ χρονολογία της δὲν δύναται ν' ἀποδοθῇ εἰς ἀρχαιοτέραν ἐποχὴν τῆς βασιλείας τοῦ Ἰουστινιανοῦ περὶ τὴν πέμπτην ἐκκτονταετηρίδα, καὶ τὰ συντρίμματα πολλῶν ἀρχαίων ναῶν ἐχρησίμευσαν εἰς τὴν κατασκευὴν αὐτῆς. Οἱ λίθινοι στύλοι καὶ τὰ κατώτερα μέρη τοῦ τοίχου ἐκτίσθησαν ἐκ τμημάτων λίθου καὶ μαρμάρου, ἐν ᾧ τὰ τόξα, τινῶν ἐκ τῶν ὁποίων σώζονται αἱ βάσεις, ἐκτίσθησαν ἐκ πλίνθων. Πολλὰ στασίδια καὶ λίθινα στηρίγματα κορωνίδων εἰσέτι φαίνονται ἐν τοῖς τοίχοις, καὶ μέρη κολοθωμένων ἐπιγραφῶν διατηροῦνται ἐκτισμένα ἐν πολλαῖς νεωτέραις ἐκκλησίαις καὶ οἰκίαις. Τὰ τεῖχη τῆς πόλεως ἰχνηλατοῦνται καθ' ὅλα τὰ μέρη εὐκρινῶς, καί τοι κατεστραμμένα καὶ ἐν τισι μέρεσι

παντελῶς ἠφανισμένα. Ἀνηγέρθησαν ἀπὸ ἀπελεκῆτων λίθων, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκ μικρῶν λίθων συσσωρευμένων καὶ συγκολλημένων μετὰ συντριμμάτων ἐκ παλαιῶν κτιρίων, τὰ ὁποῖα ἐχρησίμευσαν πιθανῶς κατὰ τὰς ἐπανειλημμένους ἰπδιορθώσεις τῶν ὀχυρώσεων. Τᾶλλα τὰ μόνα λείψανα τὰ ἄξια λόγου εἰσὶ τὰ ἐρείπια τοῦ σταδίου πλησίον τῆς ἀκροπόλεως, τὸ σχῆμα τοῦ ὁποίου παρὰ τὴν πλευρὰν τοῦ λόφου ἀκριβῶς διακρίνεται.

Ἐκ τῶν ἤδη ρηθέντων ἐξάγεται ὅτι ἡ πλήρωσις τῆς προφητείας ἀπεδείχθη δι' ἱστορικῶν γεγονότων, καὶ ἐπομένως σχηματίζει μέρος τῆς ἀποδείξεως τοῦ χριστιανισμοῦ. Εἰσὶ λοιπὸν αἱ προφητεῖαι ψευδεῖς ἢ ἀληθεῖς; ἀποκαλύπτεται ἡ ἀπάτη αὐτῶν, ἡ ἐπικυροῦται διὰ τῶν γεγονότων ἡ ἀλήθειά των; Ἐξελέγχονται ὡς ἐπινοήματα ἀπατεόνων ἡ ὑπαγορεύσεις τῆς θεοπνευστίας; Πρὸς ἐπίλυσιν τῶν ἐρωτήσεων τούτων ἀπαιτεῖται μόνον ὑπομονητικὴ τις καὶ ἀμερόληπτος ἔρευνα· μόνον τοῦ ὀρθοῦ λόγου ὑπάρχει χρεῖα, καὶ οὐδεμία ἄλλη πίστις εἶνε ἀναγκαία εἰμὴ ἡ προερχομένη ἀπὸ τοῦ φυσικοῦ καὶ αὐτομάτου καρποῦ τῆς λογικῆς πεποιθήσεως. Ὁ ἀναχαιτίζων τὴν ἔρευναν ταύτην, καὶ ὁ μὴ ὀδηγούμενος ἀπαθῶς ὑπὸ τοῦ ἀποτελέσματος αὐτῆς, οὐ μόνον δὲν φροντίζει περὶ τῆς τύχης αὐτοῦ, ἀλλὰ στερεῖται τοῦ δώρου ἐκείνου, δι' ὃ μάλιστα καυχᾶται—ὅπερ εἶνε ἡ ἀληθὴς μεγαλοδωρία τῆς δοξασίας· ὁ μὴ θέλων νὰ πιστεύῃ εἰς τὴν ἀλήθειαν, διότι εἶνε ἡ ἀλήθεια, εἶνε ὁ φανατικὸς ὁπαδὸς τῆς ἀπιστίας. Εἶνε ἀναμφισβήτητον ὅτι, διὰ ποικίλων τρόπων, θαυμασία ἀλλαγὴ ἐγένετο ἐν τῇ θρησκευτικῇ καὶ πολιτικῇ καταστάσει τοῦ κόσμου ἀφ' οὗ αἱ προφητεῖαι ἐρρέθησαν. Σύστημά τι θρησκείας, εἰς ἄκρον διάφορον παντὸς ἄλλου ὑπάρχοντος τότε, προέκυψεν ἐκ τῆς γῆς τῆς Ἰουδαίας, καὶ διεσπάρη ἐφ' ὅλον τὸν πεπολιτισμένον κόσμον. Πλεῖσται δὲ ἀξιοσημεῖωτοι περιστάσεις παρηκολούθησαν τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν πρόοδόν του. Ἡ ἱστορία τῆς ζωῆς καὶ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ θεμελιω-

τοῦ αὐτῆς, ὡς αὕτη ἐγράφη ἐγκαίρως τότε, καὶ ἀνεγνωρίσθη ὡς αὐθεντικὴ ὑπὸ τῶν πιστευσάντων εἰς Αὐτὸν, ὑπάρχει τοσοῦτον ἐντελὲς ἀσύγκριτος πρὸς οἵανδήποτε ἄλλην, ὥστε συχνάκις προσεῖλκυσε τὸν θαυμασμὸν καὶ διήγειρε τὴν ἐκπληξιν τῶν ἀπίστων. — καὶ εἰς ἐξ αὐτῶν (1) μάλιστα ἐρωτᾷ, ἐὰν ἡ δυνατὸν τὸ ἱερὸν Πρόσωπον, τοῦ ὁποίου τὴν ἱστορίαν περιέχει ἡ Γραφή, νὰ ἡ ἀπλῶς ἄνθρωπος· καὶ ἀναγνωρίζει ὅτι τὸ πλάσμα τοιοῦτου τινὸς χαρακτῆρος εἶνε ἀκαταληπτότερον αὐτῆς τῆς πραγματικότητος. Ὁ θεμελιωτὴς τῆς θρησκείας ταύτης δὲν εἶχε κοσμικὴν ἐξουσίαν, — ἐνεχάραξε πᾶσαν ἀρετὴν, — ἡ ζωὴ του ὑπῆρξεν ἀκηλίδωτος καὶ τελεία ὡς ἡ διδασκαλία του, — ἐθανατώθη ὑπὸ ἀγνώμονος λαοῦ καὶ ἁμαρτωλοῦ. Ἡ θρησκεία του ὁρμητικῶς διεσπάρη, — αἱ ὁπαδοὶ του κατεδιώχθησαν ἀπηνῶς μέχρι θανάτου, ἀλλ' ὁ σκοπὸς τῶν ὑπερίσχυσεν. Ἡ καθαρότης τῆς θρησκείας του διετηρήθη ἐπὶ τινα καιρὸν, ἀλλ' ὕστερον διεφθάρη. Ὁ χριστιανισμὸς ὁμῶς ἐπετέλεσε μεγάλην μεταβολήν. Μετὰ τὴν θεμελίωσίν του ἡ λατρεία τῶν ἐθνικῶν θεοτήτων ἐπαύσατο· ὅλαι αἱ θυσίαι κατηργήθησαν, ἔτι ὅπου ἀνθρώπινα θύματα ἐθύοντο πρὶν· καὶ ἡ δουλεία, ἡ τότε νομίμως ἐπικρατοῦσα εἰς ἅπαντα τὰ κράτη, εἶνε τώρα ἄγνωστος εἰς πᾶσαν χριστιανικὴν χώραν καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην. Ἡ γνῶσις ἐπλεόνασε, καὶ πολλὰ ἔθνη βάρβαρα διὰ τοῦ χριστιανισμοῦ ἐπολιτίσθησαν. Ἡ χριστιανικὴ θρησκεία ἐξηπλώθη ἐπὶ μέγα μέρος τοῦ κόσμου, καὶ εἰσέτι ἐπεκτείνει τὰ ὅριά της ἄνευ πολέμου· καὶ οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ τοὶ αὕτη ἐπήγασεν ἐξ αὐτῶν, ἐπιμένουσιν ἀπορρίπτοντες αὐτήν. Σχετικῶς πρὸς τὰς πολιτικὰς μεταβολὰς ἡ καταστροφὰς τῶν κρατῶν, ἀφοῦ αἱ πρὸς αὐτὰ ἀναφερόμεναι προφητεῖαι ἐρρέθησαν, — ἡ Ἰερουσαλὴμ κατετροπώθη καὶ κατερημώθη ὑπὸ τῶν Ρωμαίων. Ἡ γῆ τῆς Παλαιστίνης καὶ τὰ περίχωρα, εἰσὶ νῦν λίαν ἀραιῶς κατοικοιμένα, καὶ σχετικῶς πρὸς τὴν προτέραν

αὐτῶν γονιμότητα μετεβλήθησαν σχεδὸν εἰς ἐρήμους. Οἱ Ἰουδαῖοι διεσπάρησαν μεταξὺ τῶν ἐθνῶν, καὶ διαμένουσιν ἄχρι σήμερον διεσκορπισμένοι μὲν ἀλλὰ διακεκριμένοι ὡς ἔθνος. Ἡ Αἴγυπτος, ἐν τῶν πρώτων καὶ ἰσχυροτέρων ἐθνῶν τοῦ ἀρχαίου κόσμου, πρὸ πολλῶν αἰώνων ἔπαυσε τοῦ εἶνε βασιλείον. Ἡ μεγάλη πόλις τῆς Νινευὸς, τὸ ἀρχαῖον Λονδίνον, δὲν ὑπάρχει πλέον· ἡ Βαβυλὼν, τὸ θαῦμα τοῦ ἀρχαίου κόσμου, κατεστραφῆ παντελῶς, καὶ μόνον σωρεῖ χόματος σημεῖοις τὴν θέσιν της· ἡ Περσικὴ αὐτοκρατορία διεδέξατο τὴν τῆς Βαβυλῶνος· ἡ Ἑλληνικὴ τὴν τῆς Περσίας, καὶ ἡ Ρωμαϊκὴ τὴν τῆς Ἑλληνικῆς. Ἡ παλαιὰ ρωμαϊκὴ αὐτοκρατορία διηρέθη εἰς διάφορα βασίλεια. Αὐτὴ ἡ Ρώμη ἐγένετο ἡ καθέδρα κυβερνήματος διαφόρου φύσεως παντὸς ἄλλου ὑπάρχοντος ποτὲ ἐν τῷ κόσμῳ· ἐκεῖ ἡ θεία διδασκαλία τοῦ εὐαγγελίου μετεμορφώθη εἰς σύστημα πνευματικῆς τυραννίας καὶ κοσμικῆς δυνάμεως· ἡ ἐξουσία τοῦ Πάπα διετηρήθη ἀπόλυτος καὶ ἰσχυρὰ ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας ἐν Εὐρώπῃ. Οἱ Σαρακηνοὶ ἐκτήσαντο στιγμιαίαν καὶ δυνατὴν ἐξουσίαν ἐπὶ μεγάλου μέρους τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Εὐρώπης· καὶ πολλὰ μέρη τῆς χριστιανοσύνης ὑπέστησαν πολλὰ ἐκ τῶν ἐπιδρομῶν αὐτῶν. Οἱ Ἀραβες διετήρησαν τὸν ἀρειμάνιον αὐτῶν χαρακτῆρα, καὶ διεφύλαξαν τὴν κατοχὴν τῆς Ἰδίας αὐτῶν χώρας. Οἱ Ἀφρικανοὶ εἰσὶν εὐτελής τις φυλὴ καὶ εἰσέτι μεταχειρίζονται ὡς δοῦλοι· ἀποικίαι εὐρωπαϊκαὶ διασπείρονται ἐν ὅλῃ τῇ Ἀσίᾳ καὶ ἐπεκτείνονται ἐκεῖ ὁσημέραι· ἡ τουρκικὴ αὐτοκρατορία ἐκτήσατο μεγάλην δύναμιν· ἐξηκολούθησε νὰ ἀνθίσταται ἡρωϊκῶς ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας, ἀλλ' ἤδη ἔπαυσε τὰς προόδους της, ἐφθάρη ἤδη, καὶ νῦν ρέπει πρὸς τὴν πτώσιν της. Τὰ ρηθέντα ταῦτα σχηματίζουν τινα τῶν περιφανεστέρων καὶ μᾶλλον ἀξιοσημείωτων γεγονότων τῆς ἱστορίας τοῦ κόσμου ἀπὸ τοῦ καιροῦ καθ' ὃν ἐρρέθησαν αἱ προφητεῖαι ἄχρι σήμερον. Καὶ ἂν δυνάμεθα μεταξὺ τῶν προφητειῶν νὰ εὐρωμεν πῖνακά τινα ἐκάστης ἐξ αὐτῶν καὶ ὅλων, ἀπὸ τῆς πρώτης ἕως τῆς

(1) Rousseau *Emile* vol, II, p. 245.

ἐσχάτης, μετὰ πάσης ἐγγυήσεως δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι αὐταὶ δὲν ἠδύναντο ν' ἀποκαλυφθῶσιν εἰμὴ ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Κυβερνήτου τῶν ἐθνῶν, καὶ ὅτι χορηγοῦσι τὴν πλεον τῆς ἀνθρωπίνης μαρτυρίας περὶ τῆς ἀληθείας τοῦ χριστιανισμοῦ.

Ο. Κ.

ΠΕΡΙ ΠΟΙΗΣΕΩΣ.

(συνέχεια καὶ τέλος).

Π'.

Πολλοὶ λόγοι οἵτινες τὸ πάλαι συνέτεινον πρὸς καθωραϊσμόν καὶ μεγαλειότητα τῆς ποιήσεως ἐξέλειπον. Ἡ μυθολογία ἐν τῶν κυριωτέρων μέσων πρὸς ἀνάπτυξιν τοῦ νοῦς καὶ τῆς φαντασίας τοῦ ποιητοῦ δὲν ὑπάρχει πλέον. Οἱ ἀρχαῖοι ποιηταὶ ὅτε περιέγραφον μάχην τινὰ καὶ οἱ θεοὶ συμμετέσχον αὐτῆς, ἐνεργῶν μέρος λαμβάνοντες, τὰς σοφὰς αὐτῶν συμβουλὰς, τοὺς ἐνθαρρυντικούς λόγους καὶ τὸν ἥρωϊσμόν ἐζωγράφιζον διὰ τῶν ζωηροτέρων χρωμάτων. Περιέγραφον τρικυμίαν τινὰ, πᾶν κύμα ὑποτάσσετο εἰς τὴν θεὸν τῆς θαλάσσης· καὶ ἐν ἐκάστη εἰκόνι πᾶν βεῖθρον εἶχε τὰ πνεύματά του, ἕκαστον δάσος, πεδιάς, ὄρος καὶ λόφος εἶχε τοὺς θεοὺς του!

Εἰς τὸν αἰῶνα ὁμοῦς καθ' ὃν ζῶμεν, ὁ θεὸς ἡμῶν δὲν ἔχει Ὀλυμπον ἐξ οὗ νὰ βροντᾷ, οὔτε ἐν τῷ θρόνῳ του ὑπάρχει ὀπλοθήκη ἐξ ἧς νὰ ἀστράπτῃ. Αὐτὸς εἰς οὐδὲν μαντεῖον ἐπιτρέπει νὰ γνωστοποιῇ τὰ μυστήρια τοῦ μέλλοντος, νὰ καταδικάζῃ τὸν ἀθῶον καὶ νὰ ὑπερασπίζηται τὸν ἐνοχον. Ὁ Ὀλυμπος ἐρημώθη, τὸ δὲ μαντεῖον τῶν Δελφῶν ἵσταται σιωπηλὸν καὶ μανῆρες. Ὁ Ποσειδῶν περιώρισε τὴν βασιλείαν του ἐν τῇ θαλάσσῃ· ὁ δὲ Αἰόλος ἀπώλεσε διὰ παντὸς τὴν ἐξουσίαν του.

Ὁ Δρ. Ἰόντων λέγει ὅτι, «αἱ ἰδέαι τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, εἰσὶν ἀπλούσταται διὰ ῥητορικὴν, ἱερώταται διὰ μεταφοράν, καὶ μεγαλειόταται πρὸς καθωραϊσμόν.» Καί τοι ἐκτιμῶ τὸν Δρ. διὰ τὴν μεγάλην αὐτοῦ παιδείαν, οὐχ ἥττον οἱ λόγοι οὗτοι εἰσὶν ὑπερβολικοί. Χριστιανικὴ θρησκεία ἀπλουστάτη διὰ ῥητορικὴν! Οἱ λόγοι οὗτοι πιθανὸν διέφυγον ἐκ τοῦ στόματός σου ἀπερισκέπτως! Πότε ἀνέγνωσας τελευταῖον τὰς θεοπνεύστους σελίδας τῶν Ἱερῶν Γραφῶν; Ἐλησμόνησας ἴσως τὰς εὐγλώττους συμβουλὰς τοῦ Ἱερεμῖα καὶ τοὺς ψαλμοὺς τοῦ Δαυὶδ, οἵτινες μετὰφέρουσι τὸν εὐσεβεῖ ἀναγνώστην μέχρι τρίτου Οὐρανοῦ; Ἐλησμόνησας τὰ παράπονα τοῦ Ἰώβ, καὶ τοὺς στίχους ἐκείνου ὅστις ἐκάλεσε τὴν Μοῦσάν του ἐκ τοῦ Ὄρους Σινᾶ ἢ ἐκ τοῦ βεῖθρου τοῦ Σιλωὰμ τοῦ ἡσύχως ῥέοντος πλησίον τοῦ μαντείου τοῦ Θεοῦ; Ἐάν ποτὲ θνητὸς ὑπῆρξεν εὐγλωττος ἐμπνευσθεὶς ἐκ τῆς ἰδίας αὐτοῦ εὐφυΐας ἦσαν αὐτῷ, ὡς Ἰωάννη Μίλτων, ὅστις ἔφαλλες «τὴν πρώτην ἀπείθειαν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ τὸν ἀπηγορευμένον καρπὸν, οἷον ἡ θανατηφόρος γεῦσις ἔφερε τὸν θάνατον εἰς τὸν κόσμον καὶ ὅλας μας τὰς θλίψεις.»

Ὁ Λόρδος Χριστόφορος Νόρθ λέγει: «Κλείσον τὰς θύρας τοῦ οὐρανοῦ εἰς τὴν ποίησιν, καὶ ἡ πτῆσις τῆς ἐπὶ τῆς γῆς θέλει εἶσθαι ἀσθενεστέρα καὶ χαμηλοτέρα, τὰ πτερὰ τῆς πεφορτωμένα καὶ βεβαρυμένα ἐκ τῆς ἔλης τοῦ κόσμου τούτου, ἢ ὅς φωνὴ τῆς ὡς ἐκείνη τοῦ ἐν τῷ κλωδίῳ κορυθαίου.»

Θ'.

Εἰς μάτην οἱ νεώτεροι ποιηταὶ προσπαθοῦσι νὰ συναγωνισθῶσι μετὰ τῶν ἀρχαίων. Οἱ πολιοὶ ἥρωες τῆς ἀρχαιότητος ἵστανται ὡς ἀδιάρρηκτος φάλαγγς τὸ σῆμα τῶν ἀκτινοβυλεῖ ἐκ τῆς δόξης ἣν δικαίως ἀπέκτησαν, ἢ δὲ δάφνη ἣν ἐδρεψαν ἐκ τῆς κορυφῆς τοῦ Πίνδου τρυφερὰ καὶ ἀμάραντος μέχρι σήμερον καθωραΐζει τὸ μέτωπόν των. Οἱ νεώτεροι δὲν δύνανται νὰ πλησιέσωσιν